

*Голові разової спеціалізованої
вченої ради Національної академії
внутрішніх справ Василевичу
Віталію Вацлавовичу*

03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

**опонента доктора юридичних наук, професора
ХАЛИМОНА СЕРГІЯ ІВАНОВИЧА**

на дисертацію

ЧХЕІДЗЕ ГЕЛИ МУРМАНОВИЧА

**на тему «ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ,
ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ВІДНОСНО ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ»,**

**подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Вивчення змісту дисертації та наукових праць Чхеїдзе Гели Мурмановича дає підстави зробити висновок про актуальність обраної теми, достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, що виносяться на захист, їх практичну значущість, а також про глибокий аналіз питань, пов'язаних із запобіганням кримінальних правопорушень, що вчиняються відносно іноземців в Україні.

Актуальність теми. Міграційні процеси підтверджують активне включення України до процесів міждержавного переміщення людей. Ужиті правоохоронними та іншими державними органами заходи не дали можливості нейтралізувати основні дестабілізуючі фактори, що обумовлюють напруженість і подальше ускладнення безпекової ситуації в державі. Ратифікація Угоди про асоціації між Україною та Європейським Союзом сприяв відкритості державних кордонів України та збільшенню потоків іноземців. У свою чергу це сприяє збільшенню кількості деліктів, які можуть вчинятися відносно іноземців.

Розробка ефективних заходів щодо запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців, безпосередньо залежить від об'єктивних закономірностей їх вчинення, кількісних та якісних

характеристик цих явищ, механізму вчинення таких протиправних діянь. З огляду на це, необхідним є здійснення аналізу кримінальних правопорушень в межах кримінологічної характеристики та пошук нових (альтернативних) методів запобігання кримінальним правопорушенням.

Актуальність роботи окрім цього, підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам, ґрунтується на положеннях Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020), Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова КМУ від 3 березня 2021 р. № 179), Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 № 119/2021), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1-126); Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр. (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р.), Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр. (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28) та на 2021–2024 рр. (рішення Вченої ради від 21 листопада 2020 р., протокол № 23).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачем, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими.

Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України. Список використаних джерел складає 294 найменування.

Дисертант у роботі спирається на широку емпіричну базу, яка складається із 315 кримінальних проваджень, в яких потерпілими виступали іноземці, з усіх областей України; узагальнені результати опитувань 260 працівників Національної поліції України (140 слідчих та 120 оперуповноважених) у Дніпропетровській, Житомирській, Київській, Львівській, Одеській, Харківській областях) та 491 іноземця; аналітичні узагальнення МВС України, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України.

Уміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих висновків і рекомендацій.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій визначається тим, що запропонована наукова робота є одним з перших в Україні комплексних монографічних досліджень у якому на підставі аналізу теоретичних та праксеологічних джерел, сучасного стану кримінального, кримінального процесуального законодавства та практики діяльності органів правопорядку, отриманих емпіричних даних надано кримінологічну характеристику і розроблено систему заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців в Україні.

Наукова та практична значущість отриманих результатів підтверджена відповідними актами впровадження та полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції спрямовані на подальше вдосконалення законодавства в сфері запобігання кримінальним правопорушенням. Зокрема матеріали дослідження використовуються у: законотворчій діяльності – при вдосконаленні законодавства з питань внутрішньої та зовнішньої міграційної політики, адаптації іммігрантів в Україні, а також запобігання вчиненню відносно них

правопорушень; діяльності правоохоронних органів – при розробленні й удосконаленні відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовці методичних рекомендацій з питань запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень відносно іноземців та осіб без громадянства (акт Головного управління Національної поліції в Миколаївській області від 29.06.2022 р. № 546/05/24); освітньому процесі та науково-дослідній роботі – під час підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінології, кримінального права, кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовці бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників органів поліції (акт Національної академії внутрішніх справ від 18.05.2023 р.).

Аналіз рецензованої дисертації дозволяє стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети та дав відповіді на поставлені завдання. При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

До найбільш вагомих наукових положень дисертації, що характеризуються новизною або її елементами, на думку опонента, слід віднести такі:

формування концептуального бачення системи запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців, у контексті реалізації державної кримінологічної політики як інструмента забезпечення національної безпеки держави з виокремленням відомостей про стан і тенденції такої етнічної злочинності, детермінанти, кримінологічні ознаки особи-злочинця, організованих груп, віктимологічні характеристики жертви-іноземця, які впливають на вибір дієвих праксеологічних заходів запобігання на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному,

індивідуально-профілактичному та віктимологічному рівнях в умовах чинного кримінального, кримінального процесуального й оперативно-розшукового законодавства;

аналіз показників офіційної статистики (дані за 2014–2023 рр.), який дозволив наголосити, що в умовах воєнних дій Україна зіткнулася із масовими переміщеннями населення (міграційні процеси радянського періоду – повернення репресованих і депортованих народів на історичну батьківщину; біженці; громадяни, виїжджаючі у більш розвинуті країни; іноземці, які прибувають в Україну на тимчасове чи постійне проживання; транзитні мігранти; нелегальні мігранти; вимушені внутрішні державні та міждержавні переселенці від агресивної військової політики російської федерації) у зв'язку з чим розроблені напрями удосконалення системи забезпечення кримінологічної безпеки на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному, індивідуально-профілактичному та віктимологічному рівнях, у тому числі з урахуванням ситуації воєнного стану в цілому по країні та в розрізі окремих регіонів (в тому числі деокупованих);

розробка характеристики (типології та класифікації) жертв-іноземців (випадкова, недбала, довірлива, негативна) та осіб, які користуючись агресивно-насильницькою мотивацією вчиняють кримінальні правопорушення відносно них за характером взаємозв'язку «злочинець-жертва»;

розробка заходів віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців на спеціально-кримінологічному та індивідуально-профілактичному рівнях за напрямками.

удосконаленні критеріїв систематизації наукових досліджень проблем запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців й наукове розуміння іноземців як специфічного об'єкту кримінологічних досліджень, до яких у широкому розумінні віднесено – осіб, які не володіють громадянством даної держави (іноземець, особа без громадянства, біженець) й у вузькому – осіб, які не перебувають у

громадянстві даної держави і мають докази своєї приналежності до громадянства іншої держави.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації достатньо повно викладені в анотації та наукових публікаціях. Анотація містить стислий опис основних положень і результатів дослідження і повністю відображає зміст дисертації. Дисертацію, анотацію та наукові публікації оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у семи наукових публікаціях, серед яких три статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, одна стаття – у зарубіжному науковому виданні, три тези доповідей у збірниках наукових доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях.

Оформлення дисертації Г.М.Чхеїдзе відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Зокрема, слід відмітити, що структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою.

Обрана структура дисертації дозволила автору послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань які стосуються кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів. При визначенні розділів основного тексту та підрозділів автором дотримані правила пропорційності, взаемовиключення і неперервності. Автор послідовно виклав матеріал, в основному правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені автором, об'єднані провідною ідеєю – теоретичне узагальнення та розв'язання комплексної науково-прикладної задачі запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців за допомогою

кримінологічних засобів, і розробка пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Аналіз тексту дисертації Г.М.Чхеїдзе Аналіз тексту дисертації «Запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців в Україні» свідчить про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використано методики дослідження та джерела інформації. Дисертація відповідає науковій спеціальності, за якою здійснене дослідження. В цілому дисертаційне дослідження виконане на належному рівні.

Разом з тим, аналіз дисертації дає підстави зробити наступні зауваження та рекомендації:

1. На сторінці 16 дисертації здобувач стверджує, що кримінальним правопорушенням, що вчиняються стосовно іноземців властива латентність (близько 89 %). Таке твердження потребує додаткового пояснення.

2. Автором широко використані емпіричні дані, отримані у процесі опитування іноземних громадян (с. 90–92, 108), проте у дисертації відсутній повний опитувальник таких осіб.

3. Сумнівним на нашу думку видається твердження, що «приріст іноземців в економіці хоча і має сезонний характер, але збільшився в рази» (с. 103). Відсутні об'єктивні дані, які підтверджують такі показники.

4. На с. 172 дисертації здобувач пропонує «... на рівні ГУНП створити єдину систематизовану інформаційну базу, що включає дані про іноземних громадян, які перебувають на обслуговуємі території, з метою подальшого використання таких відомостей для запобігання вчинення відносно них протиправних дій». Досить цікава пропозиція, проте потребує більш детального висвітлення саме механізм запровадження такої системи.

Зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Дисертація ЧХЕІДЗЕ Гели Мурмановича «Запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» є самостійною завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, за змістом, обсягом, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням та оформленням відповідають вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а автор ЧХЕІДЗЕ Гела Мурманович на підставі викладеного заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

заступник начальника кафедри
теорії права та кримінально-процесуальної діяльності
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
доктор юридичних наук, професор,
полковник юстиції
«28» листопада 2023 р.

Сергій ХАЛИМОН

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

Начальник відділення контролю
та документального забезпечення
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
майор
«28» листопада 2023 р.

Дмитро МАЗЯР